

РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА В РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ

Т. В. ГОРБАТЮК, кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*
E-mail: gorbatiuktv@gmail.com

Анотація. Проаналізовано особливості становлення цифрового інформаційного простору та його впливу на соціум XXI століття. Розглянуто особливості розвитку Інтернет-мережових технологій та створених ними віртуальних співтовариств. Автором здійснено спробу виявлення можливих ризиків еволюції Інтернет-продуктів щодо свободи особистості людини.

Ключові слова: суспільство, глобалізація, Інтернет, мережа, комунікація, соціальна мережа, свобода особистості

Актуальність. Суспільство XXI століття поступово, але все з більшим темпом входить в новітній етап свого розвитку – постіндустріальний або ж інформаційний. Це етап розвитку людства, в якому інформація стає головним чинником еволюції як структури соціуму, так і самого суспільства в цілому.

Інформаційне середовище, як то засоби масової інформації, медіа та соціальні мережі стають носіями та провідниками людських думок і переконань, в результаті чого соціум ввергається в стан нерівноважної системи, яка здатна як до прогнозованих, так і до спонтанних перетворень, наслідки яких, в свою чергу, неможливо передбачити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами впливу інформаційно-медійного середовища на розвиток соціуму займалась доволі велика плеяда відомих зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед них найбільш яскравими були і є Д. Белл, З. Бжезинський, М. Маклюєн, А. Кларк, Т. Фрідман, М. Кастельс, Ф. Фукуяма, Е. Тоффлер, А. Турен, В. Лук'янець та ін.

Мета дослідження – дослідити особливості становлення цифрового інформаційного простору та його впливу на соціум XXI століття та здійснити спробу виявити можливі ризики такої еволюції для людини.

Результати дослідження та їх обговорення. Рубіж XX та XXI століття з повним правом можна охарактеризувати як епоху глобалізації у всіх сферах суспільного життя. У цьому процесі важливу роль відіграє Інтернет, причому його роль набуває особливої гостроти та суперечливого характеру. Складність та багатогранність теми вимагає аналізу функціонування мережі, проблеми розвитку якої загострилися в останнє десятиліття в зв'язку з глобальними наслідками економічних, політичних і культурних перетворень [1].

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій з середини XX століття, призвів до формування нової глобальної системи комунікацій – Інтернет. Першим кроком у створенні глобальної мережі стала розробка в умовах військово-ідеологічного протистояння, закритої та спеціалізованої комунікаційної мережі APRAnet, яка об'єднувала комп'ютерні центри міністерства оборони США і ряду академічних організацій та була призначена для вузької мети – вивчення можливостей щодо підтримки зв'язку в разі ядерного нападу і допомоги дослідникам в обміні науковою інформацією. Проте в 1969 році завдяки цій мережі стало можливим блискавично обмінюватися інформацією між Гарвардським і Південно-каліфорнійським університетом, а в 1972 році було створено електронну пошту. Впродовж 70-х та першої половини 80-х з'являлись нові мережі (*NSFNet*, *CSNET*, *Usenet*, *Bitnet*, *DECnet*, *FIDOnet*), але об'єднати їх не вдавалось, через використання різних протоколів передавання інформації. Тільки після створення універсального протоколу передачі інформації *TCP/IP* (*Transmission Control Protocol/Internet Protocol*) та переходу на його використання APRAnet вдалося синхронізувати роботу окремих локальних мереж дослідницьких центрів в усьому світі в єдину глобальну мережу у формі віртуальної «мережі мереж» (*internetwork*). Таким чином, в результаті перетворення наявного конгломерату обчислювальних мереж була створена первісна мережа Інтернет.

Згодом, в другій половині восьмидесятих Інтернет перетворився у вільну та відкриту міжнародну мережу, яка поступово охопила більшість країн. Її використання набуває масового характеру після винаходу англійським інженером Т. Бернерс-Лі в 1990 році способу передачі інформації від мережі до мережі (*World Wide Web*). Тоді в світі було лише 160 тисяч комп'ютерів і близько 800 різних комп'ютерних мереж [2].

Стан розвитку мережі Інтернет в середині 90-х років характеризувався тим, що доступ до неї мали менше 1 відсотка населення Землі, а в цей час людство налічувало вже майже шість мільярдів. У 1999 році число користувачів Інтернету зросло до 200

мільйонів, а в 2003 році – до 580 мільйонів жителів планети. За даними Internet World Stats, в 2005 році це число збільшилось до 1 мільярда користувачів, а в 2012, за даними Вікіпедії, число користувачів Інтернету налічувало близько 2,4 мільярда, що склало більше ніж 34 відсотки населення планети [3]. Ще більш вражаючими є цифри, наведені сайтом Internet World Stats, відповідно до яких станом на 30 червня 2017 року користувачів Інтернету нараховується майже 3,9 мільярда, що становить 51,7 відсотка людства [4]. Всесвітня мережа стрімко розростається і з кожним днем все більше і більше впроваджується в різні сфери діяльності. Відомий письменник А. Ч. Кларк сказав, що: – «З усіх технічних нововведень, що з'явилися з часів індустріальної революції, Інтернет став найбільш значним технологічним досягненням» [5].

Стрімкий розвиток мережі був обумовлений популяризацією Інтернету із середини дев'яностих років, як загальнодоступного і дешевого засобу комунікації, а також повсюдним використанням комерційними організаціями. Глобальна інформатизація розвивається стрімко, лавиноподібно і непередбачувано, значно випереджаючи теоретичне осмислення її наслідків, хоча, в той же час інформаційна революція ставить перед світовою спільнотою безліч питань соціально-філософського характеру.

Міжнародні системи комп'ютерних мереж, що забезпечують практично моментальне переміщення будь-якої інформації, складають основу найсучаснішої форми людських комунікацій. Сьогодні Інтернет – це незалежна і безперебійна глобальна система комунікації. Вона включає в себе такі засоби надання та пересилки інформації, як електронна пошта, веб-сайти, різні протоколи передачі даних, для яких використовується широкополосний модемний або бездротовий зв'язок. Засобами для зв'язку з Інтернетом оснащуються персональні комп'ютери, мобільні телефони, кишенькові комп'ютери тощо. Технічно Інтернет являє собою складну систему комунікацій, протоколів і технічних засобів, що поєднують в собі хости, сервери, лінії комунікації, супутники і багато іншого.

Тобто, Інтернет – це мережа, яка пов'язує між собою конкретні місця з чітко окресленими соціальними, культурними, фізичними та функціональними характеристиками. На основі цих елементів мережа забезпечує комунікаційні можливості взаємодії різних особистостей, надання різних ресурсів і зв'язку для передачі інформації на різні відстані.

Стрімкий розвиток Інтернету в середині дев'яностих років призвів до формування на базі глобальної мережі різного роду служб, які спрощували та пришвидшували комунікацію серед

користувачів. Ці служби дозволяли миттєвий обмін повідомленнями в онлайн-режимі. Вони майже миттєво стали популярними та охопили велику аудиторію користувачів всесвітньої мережі. Першими з них були ICQ (1996), що в нашому сегменті мережі також відомої як «Асська» та AOL Instant Messenger (1997). Згодом створювалися нові та більш складні служби комунікації такого роду (Miranda IM, Skype, Qip, Windows Live Messenger, Yahoo! Messenger, WhatsApp, Viber, Telegram), які починали використовувати нові функції та відповідали вимогам та викликам сучасного соціуму.

Використання такого роду служб дає можливість пришвидшити комунікацію, створювати спільноти за інтересами, ділитися фото, здійснювати відео дзвінки та вирішувати проблеми ситуативного характеру. Яскравим прикладом використання такої комунікативної служби був випадок повернення батькам викраденого немовляти у жовтні цього року в м. Києві. Так, за допомогою Viber стало можливим швидко розповсюдити інформацію про дану подію, а небайдужі, які допомагали в пошуках, координували свої дії в спеціально створеній для цього групі. Це беззаперечно позитивна сторона роботи такого роду служб, але в той же час можливість використання месенджерів для здійснення дій, що можуть негативно вплинути на людину та соціум, доволі таки висока. Відповідно, наявність такого роду ризиків потребує активного обговорення та осмислення.

Ще більш цікавим явищем, яке виникло з розвитком всесвітнього павутиння, є формування, так званих, соціальних мереж. Свою популярність в Інтернеті вони почали завойовувати в 1995 році з появою американського порталу Classmates.com. Даний проект виявився настільки успішним, що в наступні десять років відбулося створення десятків сервісів аналогічного типу.

Термін соціальна мережа було запропоновано в 1954 році Дж. А. Барнесом і в класичному її розумінні це соціальна структура, утворена окремими індивідами, спільнотами або ж організаціями. Такого роду структури відображають різноманітні зв'язки між членами групи через соціальні взаємовідносини, від випадкових знайомств до тісних родинних зв'язків.

Соціальну мережу у всесвітньому павутинні ми можемо визначити як платформу, онлайн-сервіс або ж веб-сайт, які призначені для побудови та організації соціальних взаємовідносин в Інтернеті, іншими словами – це віртуальна мережа, що є засобом встановлення зв'язків між її користувачами, а також користувачами, які поєднані інтересами та інформаційними ресурсами, встановленими на сайтах глобальних мереж. Тобто, соціальна мережа спрямована на побудову спільнот в Інтернеті з людей зі схожими інтересами та/або діяльністю.

Сучасний інформаційний світ налічує велику кількість соціальних мереж, що існують у віртуальному просторі, є публічними та дозволяють приєднатись до них будь-кому. Формувалися вони за різних умов та у відповідності до вимог Інтернет-спільноти, але систематизувати їх можна за двома принципами: за спрямуванням та функціональними особливостями. За спрямуванням можна виокремити загальні (Facebook, Google+, MySpace, Mixi, Renren, Twitter, ВКонтакте, Однокласники); ділові та професійно-спеціалізовані (LinkedIn, XING); для спілкування музикантів (SoundCloud, Last.fm) та ін. А за функціональними особливостями виділяють наступні: для обміну фотографіями (Flickr, Instagram, Pinterest); для ведення блогів (LiveJournal, Reddit); новинні (Reddit). Але крім вище зазначених найбільш поширених соціальних мереж в Інтернет-просторі існує ще велика кількість менш відомих, менш популяризованих та більш спеціалізованих, які об'єднують велику кількість користувачів.

Більш детально хотілось би зупинитись на найбільшій світовій мережі Facebook. Створена в 2004 році, вона набула не аби-якої популярності в США, а згодом стала глобальною соціальною мережею. Вона поєднала людей із різних країн, різних релігій, різних культурних традицій, різних націй та народів завдяки своїй здатності до глобальної комунікації.

В серпні 2015 року аудиторія Facebook стала більшою за один мільярд користувачів. Повідомляючи це, Марк Цукерберг сказав: «Це означає, що кожна сьома людина на землі використовує Facebook для спілкування з друзями та сім'єю. Це тільки початок для об'єднання всього світу» [6].

Через п'ять місяців в своєму блозі засновник Facebook повідомляє, що користувачами соціальної мережі стало більш ніж півтора мільярди людей [6].

В червні 2017 року число зареєстрованих користувачів перевищило два мільярди людей, про що і написав на своїй офіційній сторінці в мережі Марк Цукерберг [7]. Так, дійсно, Facebook є найбільшою соціальною мережею. Її глобальне становище дає можливості об'єднання в комунікативному процесі більш ніж чверть населення планети.

Величина, глобальність розповсюдження, популярність та універсальність Facebook яскраво виокремлює його із ряду існуючих соціальних мереж. Поряд із існуванням глобальних ми можемо зазначити наявність «національних мереж», як то Mixi – в Японії чи Renren – в Китаї, чи орієнтованих на певну домінуючу мову, як то російська на пострадянському просторі – ВКонтакте та Однокласники.

Таким чином, Facebook стає домінуючою глобальною соціальною мережею в Інтернет-середовищі, яка своїм існуванням стирає кордони та межі комунікації в суспільстві. Соціум соціальної мережі об'єднується за сферами своїх інтересів, але в той же час, ці групи включають в себе учасників з різних регіонів та країн світу, створюючи таким чином віртуальні спільноти.

Віртуальні спільноти постають реальними групами людей, які задля обміну інформацією використовують сучасну Інтернет-мережу. Інформатизація всіх сфер людської діяльності та бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створюють умови для реалізації оперативного доступу до віддалених матеріально-інтелектуальних ресурсів, розповсюджених по всій земній кулі. Такий оперативний доступ дає можливість створення універсального механізму вирішення складних питань, які можуть виникати в науці, економіці та інших сферах діяльності суспільства. Вирішення такого роду завдань потребують залучення груп, колективів, співтовариств висококваліфікованих творчих фахівців і це стає можливим тільки в інформаційному суспільстві. В індустріальному соціумі таке об'єднання різнорідних елементів в єдину працюючу структуру, розділених кордонами, мовними бар'єрами, відмінністю культури, традицій, потребувало б значних витрат часу і зусиль, що обмежувало б ефективність спільної участі різних сил суспільства у вирішенні складних задач, які постають перед людством.

Отже, віртуальні спільноти стають платформами для міжособистісної та групової комунікації, які дозволяють об'єднувати людство в своєрідний віртуальний соціум. Яскравим прикладом такого соціуму є Facebook. Марк Цукерберг неодноразово заявляв: «Протягом останнього десятиліття наше завдання полягало в тому, щоб зробити світ більш відкритим і взаємопов'язаним. І ми в значній мірі були зосереджені на тому, щоб дати кожному можливість висловитися, а також зв'язати людей, особливо, з їхніми друзями та рідними» відмітивши при цьому, що завдання ще не виконано [7].

Соціум XXI століття завдяки такого роду Інтернет-технологіям має змогу стати повноцінним мережевим суспільством – суспільством, яке б ґрунтувалось на горизонтальних соціальних зв'язках і головну роль в якому відігравали неієрархічні моделі на кшталт соціальних мереж в інформаційному просторі. В той же час, існує велика ймовірність виникнення нетеоқратичного соціуму, основою якого буде інформація, повний доступ до якої та можливість її маніпулюванням забезпечить владу над рештою суспільства. Дана проблема неодноразово піднімалася дослідниками медіакратії, тобто, можливості переносу політичної комунікації та дискусій із сфери політичної площини в сферу

засобів масової інформації, які можуть активно впливати на суспільну думку соціуму.

Поряд з великою кількістю позитива, який несуть в собі мережеві Інтернет-технології, виникає цілий ряд ризиків для соціуму ХХІ століття. Зокрема, координація дій терористичних та злочинних угруповань, проведення дезінформаційних компаній, які можуть викликати панічні настрої в суспільстві, а також втручання в політичні процеси інших країн.

Крім того, цікавою є ідея «прозорої особистості» та «прозорого суспільства», яка яскраво висвітлена в романі американського письменника Д. Еггерса «Сфера». Це критичний погляд на ідеалізацію віртуальних соціальних мереж та можливість наявності в них свободи особистості як природного права людини.

Висновки та результати. Таким чином, розвиток сучасного інформаційного простору призводить до кардинальних перетворень в суспільстві. Інтернет-мережеві технології поєднують соціум ХХІ століття, збільшують його комунікативний потенціал, дають широкі можливості для міжкультурної комунікації, але в той же час несуть в собі великий спектр ризиків, які здані впливати як на окрему особистість, так і на людство в планетарному масштабі.

References

1. Gorbatiuk, T. V. (2016). Innovatsiyni tekhnolohiyi maybutn'oho: svitohlyadnyy aspekt [Innovative technology of the future: worldview aspect] Scientific journal of nules of ukraine. series: Liberal arts, 246, 137-145.

2 Gorbatiuk, T. V. (2013). Rol' merezhi Internet u rozvytku hlobalizovanoho suspil'stva [The role of the Internet in the development of the globalized society]. Philosophy and political science in the context of modern culture, 5, 146-149.

3 List of countries by the number of Internet users. Available at: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

4. Internet world stats. Available at: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>.

5. Clarke, A. C. (1994). How the world was one, beyond the global village. Journal of communication, 44(4), 188-190.

6. Number of Facebook users reached 1.5 billion Available at: <http://businesslife.today/break/kolichestvo-polzovatelej-facebook-dostiglo-1-5-mlrd-chelovek/>.

7. The number of Facebook users has exceeded 2 billion people – Zuckerberg Available at: www.unian.net/science/2000076-kolichestvo-polzovateley-facebook-prevyisilo-2-milliarda-chelovek-tsukerberg.html.

РАЗВИТИЕ ИНТЕРНЕТ-СРЕДЫ В РЕТРОСПЕКТИВЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Т. В. Горбатюк

Аннотація. Проаналізовані особливості становлення цифрового інформаційного пространства і його впливання на соціум

XXI века. Рассмотрены особенности развития Интернет-сетевых технологий и созданных ими виртуальных сообществ. Автором предпринята попытка выявления возможных рисков эволюции Интернет-продуктов на свободу личности человека.

Ключевые слова: общество, глобализация, Интернет, сеть, коммуникация, социальная сетей, свобода личности

THE DEVELOPMENT OF INTERNET: RETROSPECTIVE AND PROSPECTS

T. V. Gorbatiuk

Abstract. The peculiarities of the formation of digital information space and its impact on the 21st century society have been analyzed. The peculiarities of the development of Internet-based network technologies and virtual communities created by them are considered. The author attempts to identify possible risks of the evolution of Internet products in relation to the freedom of the individual.

Keywords: society, globalization, internet, network, communication, social networks, freedom of personality

УДК 167/168 : 330

СОЦІАЛЬНО-УПРАВЛІНСЬКІ ІДЕЇ В. М. ГЛУШКОВА В РОЗРІЗІ КРИТИКИ ТЕХНОКРАТИЗМУ

А. Ю. САМАРСЬКИЙ, кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

E-mail: a.samarskyi@gmail.com

Анотація. Порівнюються ідеї технократизму та кібернетики на прикладі історії світової та радянської науки та управління економікою. В ході аналізу розглядається еволюція та реалізація технократичних ідей.

Ключові слова: технократизм, кібернетика, Глушков, управління

Актуальність. Технократизм, до ідей якого останнім часом спостерігається інтерес, нерідко пов'язують із кібернетикою. Є чимало підстав для того, щоб пов'язувати кібернетичні ідеї з технократією. Наприклад, предтеча кібернетики – автор загальної організаційної науки «Тектології» А. А. Богданов – ввів у науковий

© А. Ю. Самарський, 2017